



Departementaal-vertrouwelijk

Duiding Maatschappelijke impact COVID-19 (nr. 12)

Kerneenheid
Analyse

Maandag 30 november - geactualiseerd tot 11:00 uur

Duiding

Niet substantieel gewijzigd

- Draagvlak maatregelen niet fundamenteel gewijzigd. Er blijven voorstanders van strengere maatregelen en felle tegenstanders van de maatregelen, maar de meerderheid van de Nederlandse bevolking lijkt de maatregelen te steunen. Wel lijkt de onduidelijkheid over de veiligheid en effectiviteit van de aanstaande coronavaccinatie van de vaccinatiebereidheid onder de bevolking te verlagen. Dit kan het bereiken van groepsimmunität belemmeren.
- Verzet tegen en/of ongenoegen over maatregelen als mondkapjesplicht en vuurwerkverbod houden aan. Het vuurwerkverbod, mondkapjesplicht en de horecasluiting kennen zowel voor- als tegenstanders onder de gehele bevolking. Wel lijkt ongenoegen over de maatregelen voornamelijk het deel van de bevolking dat toch al wantrouwen jegens de overheid koesterde te mobiliseren. COVID-19 blijft daarmee een mechanisme dat groepen met onvrede over uiteenlopende onderwerpen verbindt.
- Demonstraties of acties tegen coronamaatregelen gaan stug door, maar het animo is al maanden niet erg groot meer. Lokale protesten brengen vaak hooguit tientallen personen op de been, maar ongeregelheden of radicale acties als in eerdere maanden zijn niet uit te sluiten. Gevoelens van isolatie of vervreemding kunnen verharding in de hand werken.

Nieuw of veranderd

- Versoepelingen van de maatregelen in december liggen niet in de lijn der verwachting. Het uitblijven van een daling van de besmettingscijfers in de aankomende we(e)k(en) kan – met het oog op de feestdagen – zorgen voor maatschappelijke onrust. Gevoelde onrechtvaardigheid over het sluiten van de horeca terwijl *Black Friday* winkelacties doorgaan en bouwmarkten openblijven kan leiden tot oplopende onvrede en in sommige gevallen burgerlijke ongehoorzaamheid. Tientallen regionale KHN-afdelingen gaven deze week al aan zonder goede deal voor de horeca 17 januari weer open te gaan.
- Ongeregelheden als in Roosendaal en Arnhem lijken mede ingegeven door een behoefte aan een uitlaatklep voor verveling en door een urgentiegevoel om nu al vuurwerk af te steken vanwege het vuurwerkverbod tijdens de jaarwisseling. Het doet denken aan de korte golf van onrust onder jongeren in onder andere Utrecht en Den Haag afgelopen augustus.
- De kerstdagen en de jaarwisseling worden een grote uitdaging voor het Nederlandse overheidsapparaat. Ten eerste omdat veel mensen toch van plan lijken familie op te zoeken wat het besmettingsgevaar vergroot. Ten tweede omdat verschillende groepen van plan lijken toch vuurwerk af te gaan steken. Het handhaven van het verbod kan leiden tot aanvaringen tussen politie en/of boa's en burgers.
- Specifiek in Scheveningen en Duindorp kan het wederom niet doorgaan van de vreugdevuren in combinatie met het vuurwerkverbod leiden tot ongeregelheden.

Situatiebeeld

Draagvlak voor de maatregelen

- Zorgen over de effectiviteit van vaccins kan bijdragen aan vaccinatietwijfel. Mogelijk is bij het testen van het vaccin van farmabedrijf AstraZeneca en de universiteit van Oxford ten onrechte een verschil in effectiviteit tussen twee onderzoeksgroepen (62% vs. 90%) toegeschreven aan een abusievelijk ontstaan verschil in dosering. Er was namelijk ook verschil in leeftijd van de proefpersonen (in de groep met 90%-effectiviteit zaten geen 55-plussers). In vergelijking met vaccins van Pfizer en Moderna heeft het kabinet veel doses van het AstraZeneca-vaccin ingekocht.
- Volgens een nieuwe opiniepeiling van bureau Markeffect – in opdracht van het AD – twijfelt 38% van de Nederlanders over vaccineren, is 48% bereid zich te laten vaccineren en wil 20% helemaal geen prik. Eerder onderzoek van de TU Delft en het RIVM laat zien dat 48% van de Nederlanders twijfelt.
- De eerder genoemde discussie op socialemediakanalen over een mogelijk (indirecte) vaccinatieverplichting houdt aan. Een motie van Geert Wilders ('motie geen verplichte vaccinatie') die reeds is aangenomen in de Tweede Kamer levert hem de nodige positieve reacties op.
- Gezien langlopende problemen om de testcapaciteit te vergroten en een recent tekort aan grieprikken kunnen twijfels ontstaan over de Nederlandse voorbereiding op een grootschalig vaccinatieprogramma. Het

RIVM weerspreekt berichten dat Nederland minder goed voorbereid zou zijn dan Duitsland of Spanje: ten opzichte van Duitsland zou Nederland het voordeel hebben dat het kan meeliften op de logistiek van de jaarlijkse grieprik.

- Naleving van de maatregelen laat op meerdere punten te wensen over: 1) drukte in stadscentra op vrijdag en in het weekend door koopjesfestijn 'Black Friday', waar in de zuidelijke steden ook consumenten uit België op afkwamen waar morgen de niet-essentiële winkels weer opengaan; verscheidene gemeenten (Rotterdam, Dordrecht, Eindhoven, Amsterdam, Maastricht en Apeldoorn) riepen mensen op om weg te blijven uit het centrum, en zagen zich genoodzaakt tot verschillende maatregelen. Het kabinet weerspreekt dat de burgemeesters van de Veiligheidsregio's het kabinet vooraf om een verbod van Black Friday hadden verzocht. 2) Mensen werken minder thuis: volgens Google-cijfers is het aantal reisdrevingen momenteel slechts 25% lager dan normaal (tijdens de eerste golf lag dat op 50%); en gegevens van automobilisten-app Flitsmeister laten over vorige week zelfs een afname zien van slechts 6,3%. 3) Ondanks het negatieve reisadvies hebben nog altijd 15.000 tot 20.000 mensen bij Sunweb een sneeuwvakantie geboekt en verwacht TUI veel last-minute-boeking als er skipistes opengaan in Oostenrijk (dat zich verzet tegen een EU-brede sluiting) 4) De politie maakte opnieuw een eind aan diverse illegale feesten (Den Haag, Maasdijk, Katwoude, Arnhem en Valkenswaard), waarbij ze ook agressie ontmoetten (Den Haag).
- Geen aanwijzingen voor mogelijkheid om rond Kerst maatregelen te versoepelen. De huidige (te) trage tot stagnerende daling van besmettingscijfers biedt nauwelijks vooruitzicht dat rond Kerst de beperking van 'thuis maximaal 3 personen ontvangen' versoepeld kan worden. Het kabinet komt op 8 december a.s. met een definitief standpunt inzake Kerst. Volgens RIVM kan het wel tot maart 2021 duren, eer we terug zijn op het niveau 'waakzaam'.
- VNO-NVW en MKB Nederland willen dat het kabinet een alternatief zoekt voor een eventuele langere kerstvakantie voor scholen. Volgens hen zou een verlengde kerstvakantie werkende ouders te veel hinderen. Zij zien meer in massaal testen op scholen. Dat heeft ook de voorkeur van onderwijsminister Slob; hij wil met sneltestproeven starten zodra de validiteit van deze vorm van testen is aangetoond.
- De horeca wordt radeloos en ongeduldig en wil duidelijkheid over de perspectieven; een deel is bereid tot verzet. Volgens de Koninklijke Horeca Nederland (KHN) staat een groot deel van horecabedrijven op omvallen als er niet direct aanvullende financiering beschikbaar komt. Een deel van de KHN-achterban (tientallen regionale KHN-afdelingen) is van plan om het kabinet een ultimatum te stellen als overleg niks oplevert: zonder 'goede deal', gaan horecazaken vanaf 17 januari a.s. weer open, zo staat in een uitgelekt conceptpersbericht. Landelijk KHN steunt de voorgenomen actie niet maar heeft er wel veel begrip voor. Op sociale media blijft onbegrip voortbestaan over de sluiting van de horeca: voorbeelden van overvolle winkels, tuincentra en bouwmarkten terwijl horeca gesloten moet blijven, worden veelvuldig gedeeld.

Maatschappelijk ongenoegen

- Ongenoegen houdt aan over de mondkapjesplicht per dinsdag 1 december. Was er eerder dit jaar een ruim draagvlak (74%) voor het lokaal verplichtstellen van mondkapjes in publieke binnenruimten (RIVM-onderzoek, 7^{de} ronde; periode 30 september – 4 oktober), nu een landelijke mondkapjesplicht politiek is gesanctioneerd, neemt in het aangezicht van die verplichting op sociale media het aantal tegenstanders toe. Er is onbegrip over de eerdere argumentatie van RIVM en kabinet dat mondkapjes virusverspreiding niet genoeg remmen. Mogelijke vrijstelling van bepaalde groepen/locaties vergroot gevoelens van een ongelofwaardig beleid.
- In Urk, Roosendaal en Arnhem is het meerdere dagen onrustig geweest, met onder meer brandstichting, veel en zware vuurwerkoverlast en uitdagend gedrag richting de politie. In Roosendaal geldt sinds afgelopen dinsdag een samscholingsverbod en voor sommige wijken sinds afgelopen woensdag veertien dagen een noodverordening. Verveling bij jongeren als gevolg van de coronamaatregelen, verscherpte handhaving, in combinatie met het vuurwerkverbod en een landelijke oproep op sociale media om uit protest vuurwerk af te steken, worden als oorzaken aangewezen. Elders in Nederland is ook sprake geweest van vuurwerkoverlast (o.a. Helmond, Maastricht, Breda en Arnhem).
- In Hoogerheide werd afgelopen weekend met een vuurwerkbom de voordeur van het woonhuis van de burgemeester van Woensdrecht opgeblazen. Volgens de politie een gerichte actie; over motief en dader(s) tasten ze nog in het duister.
- De onlinehandel in illegaal vuurwerk floreert de laatste weken. Op de versleutelde chatdienst Telegram zijn meerdere openbare chatgroepen met duizenden leden te vinden.
- Activistische protesten van tegenstanders van het coronabeleid, virusontkenners en complotdenkers gaan stug door, maar leiden zelden tot een hoge opkomst. In verschillende Nederlandse steden hebben kleine groepen actievoerders in witte pakken en maskers geprotesteerd tegen de huidige coronamaatregelen. Door een 'slavenmars' te lopen willen zij waarschuwen voor hoe de toekomst er volgens hen uit zou kunnen zien. De actievoerders noemen zich 'Guerilla Mask Force Nederland'. De naam is een verwijzing naar actiegroep 'Guerilla Mask Force Bern' die eerder in november in Zwitserse hoofdstad Bern eenzelfde actie hielden. In Utrecht demonstreerde een groep van ruim honderd, voornamelijk jongeren, die zich Generation Freedom noemt. Online blijven tegenstanders berichten delen die hun visie bevestigen, bijvoorbeeld publicaties van Nature en The Lancet die een zeer beperkte kans op besmettelijkheid laten zien, waardoor de coronamaatregelen nutteloos zouden zijn. Een Deventenaar is een hongerstaking gestart (inmiddels 5 dagen). Online is een vreedzame demonstratie aangekondigd voor 1 december met mogelijk duizend demonstranten in geheel Nederland, bedoeld om de handhaving en systemen te overbelasten door de regels te overtreden en

bekeuringen uit te lokken. Het Telegramkanaal waar de aankondiging is gedaan, heeft inmiddels bijna 300 leden. Gezien de opkomsten in afgelopen weken zullen waarschijnlijk enkele tientallen personen op de been komen.

- Op 25 november jl. diende een rechtszaak tegen het massale gebruik van de test, die volgens eisers – ondersteunt door deskundigen en fabrikanten – ongeschikt voor toepassing op grote schaal.

Maatschappelijke ontwrichting

- Er is afgelopen week een poederbrief bezorgd bij een ziekenhuis in Hoofddorp, de twintigste in totaal van zulke brieven. Politieonderzoek loopt, de locaties van eerdere poederbrieven (o.a. een ziekenhuis, uitgeverijen en drukkerijen van traditionele media en een Bilderberg hotel) suggereren een mogelijke actie vanuit de radicale onderstroom van verzet tegen de coronamaatregelen.